

DOPIŠ PRO TEBE

3/82

MÁM POCHYBNOSTI:

Čeho se týkají? **EXISTENCE SVĚDOMÍ.** *Nevěřím, že je svědomí hlas, vložený do duše člověka samým Bohem. Můj názor je jiný. V existenci svědomí věřím, ale jeho podstata není v Bohu.*

» SVĚDOMÍ JE INSTINKT «

Tedy další vývoj zvířecího pudu. Ovšem – od zvířecího pudu se odlišuje svědomí svou svobodou a absolutní odpovědností. Instinktem vedené zvíře nezná svobodu, nemůže jednat ani proti pudu, ani proti instinktu, Větrí-li zvěř přírodní katastrofu, popláší se, uteče, skryje se. Nemůže jinak – ale člověk může. Jde např. do hořícího domu, aby zachránil své děti, svou ženu nebo i cizího člověka. Zvíře před ohněm uteče, i kdyby uhořela všechna mláďata.

Dále cítí člověk **ODPOVĚDNOST.** Zvíře nemá špatné svědomí, protože jedná jen pudově, instinktivně. Ty však víš o vnitřní bídě viny, o povinnosti a odpovědnosti, o cti a bezectnosti. Kdyby ti celý svět namlouval, že zrada je dobrá, v hloubi duše cítíš, že jsi zrádce – a cítí to i ti, kdo tě uklidňují.

» SVĚDOMÍ JE STRACH «

Snad vycházejí příkazy svědomí ze strachu? Z drezúry v dětství? Z bázně před trestem, přistihne-li nás někdo při špatném činu? Je jisté, že tresty a škody po špatném skutku nás udělají opatrnější a chytřejší. Ale nebudeme svědomitější. Vyhýbáme se tedy špatnostem ne proto, že cítíme závazky svědomí, ale že chceme získat nějaké výhody?

Avšak strach není příčina svědomí. Nejušlechtilejší lidé se

raději nechali zabít, než aby jednali proti svědomí. Čím je člověk svědomitější, tím méně na něho účinkují pohružky. Kdyby bylo svědomí následek strachu, muselo by tomu být právě naopak: čím svědomitější člověk, tím větší by musel mít strach.

• SVĚDOMÍ JE VÝSLEDEK VÝCHOVY A PROSTŘEDÍ •

Nejen výchovy jednotlivce, ale tisícileté tradice. – Jistě, prostředí je jako brýle, kterými se díváme na svět kolem sebe. Podle kvality těchto brýlí vidíme svět zřetelněji nebo matněji. Stejně působí i výchova ve vývoji svědomí. Ale přece jen nemůže být v zásadě vzdělání poslední příčinou svědomí. I nejlepší výchova rozvíjí jen vlohy. Stejně jako zahradník pěstuje a opatruje rostlinky, které vyrostly ze semínka. Kde semínko – tj. svědomí – není, tam nic nevyroste, ani při sebelepší péči.

» SVĚDOMÍ JE SMYSL PRO ODPOVĚDNOST PŘED DRUHÝMI LIDMI «

Ale proč nás pronásleduje svědomí i při úplně skrytých činech? Kterými ničíme jen a jen vlastní charakter? Při nejtajnějších myšlenkách a přáních? Těsně před smrtí? A proč musíš jednat podle svědomí i tehdy, když se volání tvého svědomí podstatně liší od toho, co lidé nazývají smysl pro odpovědnost před společností, před rodinou? Proč se nechali otcové a matky umučit, zabít, aby nejednali proti svědomí, když po nich zůstaly děti, ke kterým cítili jistě odpovědnost?

Poslední odpovědnost po nás nemohou totiž vyžadovat lidé, ale ten, kdo kontroluje i naše nejtajnější myšlenky a před kterým budeme skládat účty z celého života. Bůh.

» SVĚDOMÍ JE SMYSL PRO ODPOVĚDNOST PŘED SEBOU SAMÝM «

Kdybich byl skutečně sám svým zákonodárcem, mohl bych své zákony stále měnit – podle nálady, chuti atd. Co dělám – to by bylo vždycky » správné «. Skutečná odpovědnost – totiž odpověď na zákon mimo mne – by pak vlastně neexistovala.

K odpovědnosti patří i trest a odměna. Jak se sám odměníš nebo potrestáš – když odpovídáš jen sám sobě? – Cítíš-li se odpovědný před sebou, cítíš ve skutečnosti odpovědnost před svým svědomím, které do tebe vložil Bůh jako cestu, jež vede k němu.

» PROČ SE TEDY SVĚDOMÍ MŮŽE MYLIT? «

Namítneš: » Když je svědomí jakýmsi orgánem Božím, vloženým do naší duše, jak je možné, že se mylí jak v poznávání hodnot, tak v cestě za hodnotami? «

Máš pravdu. Lidské svědomí poznává a uznává » hodnoty «. Velké » hodnoty « poznává poměrně lehce. Desatero Božích přikázání mluví o základních hodnotách lidského života, které jsou » vepsané v srdci « – jak praví Písmo sv.: » ... vydává svědectví také jejich svědomí. « (1 Řím 2, 15). Existuje tedy přirozený mravní zákon, vepsaný v našem svědomí. Podstatně těžší je rozhodování mezi dvěma hodnotami. Která z nich je větší?

Zde často selhává i vzdělaný Evropan. Vycítáme např. Eskymákům, že při špatných životních podmínkách zabíjejí své děti. Pro ně je totiž důležitější život celého kmene než život dětí. Nebo proč pěstují primitivní kmeny krevní mstu? Mají před očima velmi silný pojem spravedlnosti a pokání. Dokud se nenajde pravý vrah, musí za to pykat všichni jeho příbuzní. Lidodžrouti věří v tajemnou sílu, která do nich přejde, když snědí např. srdce nebo ledviny usmrceného. – Tak tedy vznikají omyly svědomí. Vznikají i ze špatné výchovy, z nesprávného ducha doby apod. Kdyby nám někdo stále namlouval, že maso, které jíme, je zkažené, uvěřili bychom tomu a maso si ošklivili. Stejně je to i s hodnotami: poznáváme je sice, ale protože ti je stále výchova, prostředí, duch doby apod. matou, vidíš je jinými brýlemi.

Příčinou mýlicího se svědomí může být i podvědomí. Potlačené pocity viny, strach apod. mohou vést k » útěku od Boha «, k » útěku do rozháranosti «. Pak je člověk skoro neschopný poznat Boha – je duchovně slepý.

Nebo vtíravé představy. Podvědomí pak působí jako hnisající vřed a narušuje myšlení člověka; svědomí je » nemocné « – a člověk často sám neví, odkud jeho choroba pochází, jak je možné, že jeho svědomí selhalo.

JÁDRO SVĚDOMÍ

Ve » vnější oblasti « ovlivňuje a formuje svědomí mnoho prvků. Výchova, prostředí, strach, instinkt, nervová nemoc apod. Ty v rozhodnutích našeho svědomí spolurozhodují. Avšak nejvnitřnější jádro svědomí přesto cítí odpovědnost před Posledním

a Nejvyšším. Snad jen šeptá » to máš dělat a to nesmíš dělat « – ale i tento šepot každý normální člověk cítí a bude odměněn nebo potrestán za to, jak na vnitřní svědomí reagoval.

NAMITKY PROTI ZDRAVEMU POJETÍ SVĚDOMÍ

1. » *Svědomí je jistý druh instinktu!* «
 - a. *Zvůleci instinkt se liší od lidského svědomí*
 - b. *Člověk se rozhoduje podle hlasu svědomí svobodně*
 - c. *Má také smysl pro odpovědnost*
2. » *Svědomí je následek strachu či nátlaku!* «

Strach a nátlak mohou sice vzbudit v člověku postoj nucení, ale ne svědomitosti. Mučedníci se bránili proti vnějšímu nátlaku, vzdor strachu z bolesti a smrti. Svědomí je silnější
3. » *Svědomí je výsledek prostředí a výchovy!* «

Svědomí je jako semeno: můžeme je pěstovat, může na ně mít vliv prostředí, jen když je semeno v zemi. Výchova a prostředí působí jako brýle, kterými vidíme hodnoty našeho okolí: jasně nebo rozmazaně
4. » *Cítíme odpovědnost jen před lidmi, ne před Bohem!* «

Svědomí se ozývá i tehdy, kdy nás lidé nemohou volat k odpovědnosti. Myšlenky, tajné skutky, bezprostředně před smrtí. – Naše svědomí se ozývá i proti lidem a jejich názorům nebo nátlaku. Zásada, že musíme víc poslouchat Boha než lidi.
5. » *Svědomí mě zavazuje jen před sebou samým!* «

Kdybychom byli odpovědní jen sami před sebou, byli bychom vlastními zákonodárci. Vše, co děláme, by bylo vždycky správné. Odpovědnost a nárok na odměnu – ani trest – by neexistovaly.
6. » *Jak tedy vzniká mylné svědomí?* «

Svědomí je schopnost člověka poznávat hodnoty a snažit se je uskutečnit. V poznání správných hodnot se ovšem může mýlit.

Své dotazy a připomínky pište na adresu :

VELEHRAD, Postfach 592, CH-8026 Zürich